

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ТУРИЗМУ

ВІСНИК

ЛЬВІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ
ЕКОНОМІКИ І ТУРИЗМУ

Серія: «Економічні науки»

9/2014

Львів
2014

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Львівський інститут економіки і туризму

ББК 65

В 53

Вісник Львівського інституту економіки і туризму [Текст] : зб. наук. ст. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України. Львів: інст-т економіки і туризму ; [редкол. : І. О. Бочан та ін.]. — Львів : ЛІЕТ, 2014. — № 9. — ???? с : іл., табл. — 300 пр. — ISBN

Bulletin of Lviv Institute of Economics and Tourism [Text] : collection of scientific works / Ministry of Education and Science, of young people and sport of Ukraine, Lviv Institute of Economics and Tourism ; [editor-in-chief Bochan I. O.]. — Lviv : LIET, 2014. — # 9. — ???? p.

Висвітлюються актуальні питання теоретичних і прикладних аспектів економіки, розвитку туристичної індустрії в Україні і, зокрема, в Західному регіоні; аналізуються підходи до створення туристичного продукту й організації спеціальних видів туризму. Особлива увага звертається на вивчення краєзнавства, екологічного супроводу туристичної діяльності та підготовки фахівців для даної галузі.

Для фахівців туристичної галузі, науково-педагогічних працівників, аспірантів і студентів навчальних закладів туристичного профілю.

Topical issues of theoretical and practical aspects of economics of the tourist industry development in Ukraine and particularly in Western region are reflected; approaches to design of tourist product and organizing special kinds of tourism are analyzed. Special attention is given to local studies issues, ecological accompaniment of tourist activity and training specialists for the given branch.

For specialists of tourist sphere, scientific and pedagogical workers, post-graduates and students of tourist educational institutions.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

1. Бочан І. О., д. е. н., професор — головний редактор;
2. Завальницька Н. Б., к. е. н., доцент, проректор з наукової роботи і туризму — заступник головного редактора;
3. Берест Р. Я., д. і. н., доцент;
4. Білонога Ю. Л., д. т. н., в. о. професора;
5. Бомба М. Я., д. с.-г. н., професор;
6. Буряк П. Ю., д. е. н., професор;
7. Васильчак С. В., д. е. н., професор;
8. Доманицевич Н. І., д. т. н., в. о. професора;
9. Жук Ю. Т., д. т. н., професор;
10. Задорожний І. М., к. т. н., професор;
11. Лацук І. П., к. е. н., доцент;
12. Тихолат Є. О., к. е. н., доцент;
13. Майкова С. В., к. т. н., доцент;
14. Майовець С. Й., д. е. н., в. о. професора;
15. Майор О. В., к. е. н., доцент;
16. Михасюк І. Р., д. е. н., професор;
17. Стоколос-Ворончук О. О., к. філол. н., доцент;
18. Параняк Р. П., д. с.-г. н., професор;
19. Реверчук С. К., д. е. н., професор;
20. Сокил В. В., д. філол. н., професор;
21. Трицько Р. І., д. е. н., професор, академік УААН;
22. Паньків Н. С., к. б. н. — відповідальний секретар

Рекомендовано до друку
вченою радою Львівського інституту
економіки і туризму (протокол № ??? від ????)

ISBN

© Львівський інститут
економіки і туризму. 2014
© Автори статей. 2014

Розділ 8.
ІНФРАСТРУКТУРА ТУРИНДУСТРІЇ
ТА ПИТАННЯ ЕКОЛОГІЇ

УДК 338.48:504 :001.891.3"313"

Самодай В. П., Смельяненко К. І.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

Розглянуто принципи, підходи, критерії до визначення сутності екологічного туризму науковцями, впливовими організаціями та асоціаціями у сфері екології і туризму. На основі проведених досліджень сформовано власне розуміння поняття «екологічний туризм» й обґрунтовано актуальність розвитку цієї сфери в індустрії туризму.

Ключові слова: екологічний туризм, туристична діяльність, екосистема, культурна спадщина, природні ресурси.

Відповідно до формування стратегії екологічної політики України до 2020 року основним завданням національної екологічної політики щодо розвитку рекреації і туризму є підтримка розвитку екозбалансованих форм туризму, до яких відносяться екотуризм та сільський туризм. Ці форми мають аргументовані впливові аспекти для національних економік різних регіонів світу. Крім того, актуальність екотуризму зростає з кожним днем, його можна назвати одним із найперспективніших напрямів в індустрії туризму взагалі. Починаючи з кінця ХХ ст., екологічний туризм перетворився на головний тренд у сфері організації подорожей.

Так, за Д. Вестерном принципами, які є дієвими для екологічного туризму, можна вважати насамперед мінімізацію негативних наслідків соціально-культурного й екологічного характеру та підвищення соціальної стійкості середовища [10]. Щоб досягти цієї мети, необхідно дотримуватися оптимального планування й управління розвитком туристичної сфери та ретельно контролювати гранично допустимі навантаження на рекреаційні території, які використовуються в туризмі, стежити за дотриманням розроблених правил поведінки на територіях, які відвідують споживачі туристичної послуги. Важливим є використання «замкнених» екотехнологій, особливо під час спорудження та експлуатації засобів розміщення (кемпінгів, готелів): будівництво з екологічно нешкідливих матеріалів економне використання води та енергетичних носіїв; утилізація відходів; очищення стоків і викидів. Необхідною умовою будівництва споруд туристичної галузі слід уважати збереження екологічно стійких систем навколишнього ландшафту. Для перевезення туристів використовуються екологічні транспортні засоби. У зазначені терміни і тільки на дозволених територіях можливий збір лікарських рослин, ягід, квітів, грибів і природних сувенірів; не допускається придбання туристами-рекреантами зроблених із живої природи сувенірів. Щодо харчування, то їжа повинна бути екологічно чистою з використанням місцевих продуктів.

Місцеві жителі певних регіонів повинні займатися туристичною діяльністю з метою отримання прибутків, піклуватися про охорону природи за дії економічних чинників. Для цього слід використовувати місцеве населення як робочу силу в туристичній сфері, у результаті чого жителі рекреаційних регіонів матимуть можливість розвивати традиційні форми господарювання та долучатися до туристичного бізнесу.

До туристичної індустрії залучаються різні соціальні верстви місцевого населення, отримуючи прибутки від екотуристичної діяльності. При цьому збереження й охорона навколишнього середовища дає неабиякий економічний ефект для місцевого населення.

Слід наголосити на тому, що основою екологічних подорожей повинно бути ознайомлення з живою природою, культурою і звичаями місцевого населення під керівництвом кваліфікованих гідів-екологів. Дуже важливою є екологічна освіта: формування програм відвідування музеїв природи та краєзнавчих музеїв, екотехнологічних господарств і навчальних екологічних стежок, участь у розв'язанні місцевих екологічних проблем. Тури повинні включати екопізнавальний компонент. Туристам до початку подорожі необхідно надати інформацію про місцеві традиції країни відвідування та природні ландшафти, вказати правила поведінки на такій території. Усвідомлення відповідальності за збереження природи, екскурсійних об'єктів, екологічно сприятливих природних і культурних ландшафтів, зацікавленість у сприянні вирішенню місцевих екологічних проблем, пошук шляхів їх розв'язання, спонукає, до якості екологічної освіти.

В екологічному туризмі існують території, які інтенсивно відвідуються туристами, їх необхідно підтримувати фінансово для стійкого розвитку цих регіонів та ефективного використання їх ресурсного потенціалу. Вирішення цього питання лежить у площині оптимального планування, моніторингу й управління, спрямованого на отримання доходів від туристичної індустрії. Слід зазначити, що надходження від туристичної діяльності не вилучаються повністю з місцевого бюджету, а поповнюють його, сприяючи підвищенню фінансових можливостей місцевої економіки. Для підвищення прибутковості туристичної галузі необхідним є комплексний, системний підхід, що включає організацію співробітництва різнопрофільних організацій і підприємств, які забезпечують оптимальність діяльності туристичної сфери. Важливим аспектом також є включення в програми регіонального розвитку формування і шляхи вдосконалення екотуризму на конкретних територіях.

Актуальним є збереження місцевого соціокультурного середовища та активне сприяння охороні природи через діяльність екологічного туризму. Так, розвиток туристичної діяльності забезпечує надходження додаткових коштів для фінансування природоохоронних заходів й утримання місцевих заповідних територій. Відповідно відбувається підвищення іміджу заповідних територій за рахунок відвідування туристів з різних країн, а це є співробітництву цих територій з місцевим населенням, розширюються міжнародні зв'язки заповідних територій. Туристи прагнуть ознайомитися з місцевими звичаями, традиціями й устроєм життя, зрозуміти їх, при цьому беруть активну участь у природоохоронній діяльності регіонів відвідування.

Незважаючи на популярність екологічного туризму, загального єдиного визначення терміна на сьогодні не існує. Деякі науковці та впливові організації, що пов'язані з діяльністю сфери екологізації туризму, намагалися дати власне трактування екологічного туризму (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «екотуризм»

Автор	Визначення поняття
Г. Меллер, 1978	Екотуризм — це життєздатний туризм, чутливий до навколишнього середовища, що включає вивчення природного і культурного навколишнього середовища та має на меті поліпшення стану у цьому середовищі [2]
Міжнародна організація екотуризму (TIES), 1990	Екотуризм — відповідальна подорож у природні зони регіонів, що зберігає навколишнє середовище і підтримує добробут місцевого населення [6]
Н. Ceballos-Lascurain, 1991	Екотуризм — подорож по відносно недоторканих природних місцевостях з особливою метою вивчення, милування і насолодою ландшафтами з їх дикими рослинами і тваринами, а також усіма існуючими культурними проявами [7]

Національна стратегія екотуризму Австралії, Департамент туризму, Канберра, 1992	Екотуризм — це природно орієнтований туризм, що включає програми екологічної освіти і здійснюється відповідно до принципів екологічної стійкості [2]
Г. С. Гужин, М. Ю. Беликов, Є. В. Клименок, 1997	Основою екотуризму є турбота про навколишнє середовище. На перший план виходить організація поїздок з обмеженою кількістю учасників у природні зони з можливим відвідуванням місць, що становлять певний культурний інтерес, з метою реалізації різноманітних проектів охорони і раціонального використання природних ресурсів [3]
М. Майя, 1997	Екотуризм координує, допомагає і стимулює використання культурних і природних туристичних ресурсів, визнаючи важливість зберігання місцевої культурної спадщини і природних ресурсів області (регіону) для місцевого населення і майбутніх туристів [2]
N. K. Ward, 1997	Екотуризм — будь-яка подорож, протягом якої мандрівник вивчає навколишнє середовище, подорож, у якій природа є головною цінністю [2]
L. Endicott Marcus, 1997	Екотуризм — подорожі з низьким антропогенним впливом на навколишнє середовище під час турів на природі [8]
БММТ «Супутник», 1987	Екотуризм — маршрути, обладнані таким чином, щоб присутність туристів мінімально позначалася на природному середовищі, а самі вони не тільки відпочивали, але й ознайомлювалися з екологічними проблемами, крім того, по змозі брали участь у їх вирішенні [6]
ВТО, 2001	Екотуризм включає всі форми природного туризму, за яких основною мотивацією туристів є спостереження та залучення до природи [2]
М. Б. Біржаков, 1999	Екологічний туризм визначається як суворо спеціалізований вид дозволя з яскраво вираженими науково-пізнавальними цілями. Один із різновидів природного туризму, що об'єднує людей, які подорожують, з науково-пізнавальною метою [3]
О. О. Бейдик	Екологічний туризм — це складова частина рекреаційної діяльності, за якої негативний вплив на природне середовище та його компоненти є мінімальним. Екологічний туризм передбачає гармонійне поєднання людини, засобів рекреації, природного середовища та рекреаційної інфраструктури [1]
Робоча група з екотуризму (1995) Федерального міністерства з фінансового співробітництва і розвитку Німеччини	Екотуризм належить до тих форм туризму, під час яких присутня свідома спроба звести до мінімуму негативний вплив на навколишнє середовище, допомогти у фінансуванні природних територій, що охороняються, створити джерела доходів для місцевого населення [2]
Спілка екотуризму США	Екотуризм — подорожі в місця з відносно недоторканою природою, які не призводять до порушення цілісності екосистем, з метою отримати уявлення про природні та культурно-етнографічні особливості цієї території, що створює такі екологічні умови, коли охорона природи стає вигідною місцевому населенню [9]
Консультативна рада Канади навколишнього середовища (Canadian Environmental Advisory Council), 1999	Екотуризм — вид туризму, пов'язаний з пізнанням природи та спрямований на збереження екосистем за умови поваги інтересів місцевого населення [3]
І. В. Зорін, В. А. Квартальнов	Екотуризм — поєднання подорожі з екологічно чутливим ставленням до природи, що дозволяє поєднати радість ознайомлення з новими ландшафтами, вивчення зразків флори і фауни з можливістю сприяти їх захисту. Основним ресурсом екотуризму виступають території, які охороняються: заповідники, національні природні парки, унікальні і типові ландшафти. Екотуризм економічно сприяє збереженню природи: території, які охороняються, приваблюють туристів, для їх обслуговування створюються нові робочі місця; природні ресурси стають рекреаційними, їх використання базується на дотриманні екологічних законів [5]

Т. К. Сергеева, 2004	Екологічний туризм — це відвідування унікальних природних територій, яких мало торкається господарська діяльність, які зберегли традиційний уклад життя місцевого населення; підвищення рівня екологічної культури всіх учасників туристичного процесу і підвищення життєвого рівня місцевого населення, дотримання природоохоронних норм і технологій під час виконання екологічних турів і програм [2]
Гектор Цебаллос-Ласкурейн, 1980	Екологічний туризм — це поєднання подорожі з екологічно чутливим ставленням до природи, що дозволяє поєднати радість ознайомлення і вивчення зразків флори і фауни з можливістю сприяти їх захисту [2]
В. Л. Смелянов, 2001	Екологічний туризм — це будь-який вид прибуткової туристичної діяльності, що сприяє формуванню екологічного світосприйняття, дає користь навколишньому природному середовищу, культурній, культурно-історичній і генетичній спадщині з метою сталого розвитку туристичних регіонів, підвищення культурного рівня і достатку населення, у тому числі шляхом відрахування певної частини отриманого прибутку на фінансування проектів, які спрямовані на досягнення вказаних завдань [1]
А. С. Слепокуров, 2000	Екологічний туризм — вихід у природу груп екологів з метою прибирання сміття, ліквідації руйнувань, відновлення підземних джерел [2]
О. Ю. Дмитрук, 2001	Екотуризм — це інтегруючий напрям у туристичній діяльності. Екологічним туризмом може бути будь-який вид туризму, що реалізується в умовах активного перебування людини у природному середовищі з використанням його рекреаційних, пізнавальних та інших можливостей, а також з урахуванням можливості їх відновлення, збереження і відтворення як на споглядальному, так і на практичному рівні [2]
В. П. Кекушев, В. П. Сергеев, В. Б. Степанішкий, 2001	Екотуризм — туризм з екологічно значущим наповненням, специфічна форма діяльності людей, які у спілкуванні з природою вибудовують свої відносини з нею на основі взаємної вигоди, щоб людина отримала від такого спілкування певний фізичний, інтелектуальний та емоційний запас міцності і природа при цьому не постраждала [4]
Європейська підготу- вача конференція, Зальц- бург, Австрія, 2001	Екотуризм — це концепція, метою якої є збереження природних пейзажів. 2002 рік — Міжнародний рік екотуризму і Міжнародний рік гір [2]
Міжнародне товари- ство за виживання, 2002	Екотуризм визнає першість інтересів місцевих мешканців у туристичному освоєнні території, захищає місцеву флору і фауну, забезпечує місцевих мешканців економічними стимулами зберігати навколишнє середовище [2]
Я. Б. Олійник, В. І. Гетьман, 2002	Екологічний туризм включає всі види туризму, які орієнтовані на збереження природного довкілля, зокрема заповідних ландшафтів, налагодження гуманних відносин з місцевим населенням та органами самоврядування, поліпшення фінансово-економічного благополуччя регіонів [3]
О. О. Любіцева, 2002	Екологічний туризм — це напрям туризму, що базується на максимізації викорис- тання природно-рекреаційних благ і ресурсів та спрямований на еколого-прос- вітницьку рекреаційну діяльність [2]
В. В. Храбовченко 2003	Екотуризм — вид туризму, що ґрунтується на туристичному попиті, пов'язаний з туристськими потребами в пізнанні природи і робленні внеску у збереження екосистем за поваги інтересів місцевого населення [1]

Отже, постає необхідність власного визначення екологічного туризму як системного інтегрованого явища рекреаційної сфери, що спрямоване на гармонізацію зв'язків між природним середовищем, місцевим населенням і туристичною діяльністю, що сприяє екологічній освіті, вихованню споживачів туристичної послуги та активізує екологізацію всіх напрямів туристичної індустрії.

Проаналізувавши поняття «екологічний туризм» потрібно зауважити, що зазначене явище швидко розвивається і тісно взаємодіє із зовнішніми факторами життєдіяльності соціуму, постійно змінюючись під впливом політичних, економічних, соціальних, культур-

них, духовних, природних чинників окремих регіонів. У наукових джерелах не існує однозначного підходу до трактування поняття «екологічний туризм», що пов'язано з багатогранністю розуміння визначення та різним спектром компонентів поняття. На особливу увагу заслуговує дослідження значення екологічного туризму за національної туристичної діяльності та економіки України загалом. Визначення принципів екологічного туризму потребує більшої деталізації вивчення окремих аспектів запровадження дієвості зазначених принципів у практиці туристичної індустрії.

Література

1. Головач І. Аналіз підходів щодо визначення поняття «екологічний туризм» [Текст] / І. Головач. — Х. : Слобож. наук.-спорт. вісн., 2010. — № 1. — С. 12–14.
2. Дмитрук О. Ю. Екологічний туризм: Сучасні концепції менеджменту і маркетингу [Текст] : навч. посіб. / О. Ю. Дмитрук. — 2-ге вид., переробл. і допов. — К. : Альтпрес, 2004. — 192 с.
3. Дмитрук С. Екотуризм—екожиття—екогра [Електронний ресурс] / С. Дмитрук. — Режим доступу : <http://www.recreation.ecotour.com.ua/article/ecotourizm>.
4. Кекушев В. П. Основы менеджмента экологического туризма [Текст] : учеб. пособие / Кекушев В. П., Сергеев В. П., Степаницкий В. Б. — М. : Изд-во МНЭПУ, 2001. — 60 с.
5. Туристский терминологический словарь [Текст] : справ.-метод. пособие / авт.-сост. : И. В. Зорин, В. А. Квартальнов. — М. : Совет. спорт, 1999. — С. 637.
6. Храбовченко В. В. Екологічний туризм [Електронний ресурс] / В. В. Храбовченко. — Режим доступу : <http://cozap.com.ua/text/17911/index-1.html>.
7. Ceballos-Lascurain H. Tourism, Ecotourism, and Protected Areas. The state of nature-based tourism around the world and guidelines for its development / H. Ceballos-Lascurain. — IUCN Publications Services Unit, 1996. — 215 p.
8. Marcus L. Endicott. Ecotourism, Adventure Travel and Ecotravel / L. Marcus. — Режим доступу : www.green-travel.
9. Weaver D. Ecotourism / D. Weaver. — N.Y. : John Wiley and Sons, Inc, 2002. — 400 p.
10. Western D. Defining Ecotourism / D. Western // Ecotourism: a Guide for planners and Managers. The Ecotourism Society. — North Bennington, Vermont, 1993. — P. 7–11.

Самодай В. П., Емельяненко К. И.

АКТУАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА

Рассмотрены принципы, подходы, критерии относительно определения сущности экологического туризма учеными, влиятельными организациями и ассоциациями в области экологии и туризма. На основе проведенных исследований сформировано собственное понимание понятия «экологический туризм» и обоснована актуальность развития данной сферы в индустрии туризма.

Ключевые слова: экологический туризм, туристическая деятельность, экосистема, культурное наследие, природные ресурсы.

Samoday V. P., Emelianenko K. I.

ACTUAL ASPECTS OF ECOLOGICAL TOURISM DEVELOPMENT

The principles, criteria of determination of ecological tourism by scientists, organizations and associations in the sphere of ecology and tourism are reconsidered. On the basis of researches the own understanding of term is «ecological tourism» is presented. The actuality of this sphere development in tourism industry is defined.

Keywords: ecological tourism, tourist activity, ecosystem, cultural heritage, natural resources.

ВІСНИК

Львівського інституту
економіки і туризму

Головний редактор: *Бочан І. О.*

Літературний редактор *Кушнірчук-Ставнича О. М.*

Комп'ютерне верстання та дизайн обкладинки: *Василишин-Грицина Т. М.*

Свідомство про державну реєстрацію
КВ № 12765-1649Р

Підписано до друку 14.05.13. Формат 70х100/16.
Папір офсетний. Гарнітура «Таймс Нью Роман»
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 26,44.
Наклад 300. Замовлення № 27-06/14.

Львівський інститут економіки і туризму
79007, м. Львів, вул. Менцинського, 8
Тел.: 8(032)255-45-47, 8(032)255-75-11,
тел./факс: 8(032)255-46-94,
e-mail: lebk@org.lviv.net
nviddil@i.ua

Друк ТЗОВ «Компанія «Манускрипт»»
79008, м. Львів, вул. Руська 16/3
Тел./факс: (032) 261-51-00